

M i g l i n c z i É v a

Óz

A 28. Szabadkai Nemzetközi Gyermekszínházi Fesztiválon (Subotica International Festival of Children's Theatres) szeptember 20-án mutatta be a győri Vaskakas Bábszínház Óz (rendező: Markó Róbert) című produkcióját. A szakmai zsűri két díjat ítelt meg a bábszínház előadásának: az Óz lett a legjobb látványnak járó elismerés (Svila Velichkova tervező), továbbá a Dorkát játszó Gergely Rozália kapta az öt színészi díj egyikét.

Hunyd be a szemed, üsd össze a sarkadat háromszor, és mondogasd magadban: "Mindenütt jó, de legjobb otthon!"

Kansast „a szél emberei” indián törzsről nevezték el. A „beszélőnevek” használata ez esetben is találó, s ha máshonnan nem, az Óz a csodák csodájából bizonyosan tudjuk, e tájék a tornádóiról ismerszik meg. A Vaskakas Bábszínház Óz című előadása kezdetén sem maradhat ki a színháztermet betöltő

fuvallat érzete, ám mielőtt Dorothyt, azaz Dorkát – Gergely Rozália – felkapja az örvénylő szélvihar megismerkedhetünk a családdal. A bágyatag, eseménytelen mindennapok azonnal jelezve vannak. Szürkék a díszletek, a jelmezek, az almafa, és még Totó is. Egyedül Dorka ruhája törtfehér, aprómintás, ami visszafogott színe ellenére mégis kivillan a nagy közép-amerikai egyhangúságból. Ebben a semmittevő, hétköznapi álmosító létben a kislány pajkossága sem tudja felrázni Emmi nénit – Markó-Valentyik Anna – és Henrik bácsit – Szúkenyik Tamás –, ám a két szereplő látszólagos tétlensége a későbbiek folyamán átértelmeződik.

A három szereplő pontosan koreografált mozdulatsorai a család kikopott emlékeit és a gyermeki álmokat eleveníti meg. Az állva szunyókálásból (aki volt katona, az tudja, őrségben állva is lehet aludni)

felriadó nagybácsi szalutálása a polgárháborús időket idézi. Rövid, ismétlődő burleszk elemek oldják a látványvilág merevségét. Dorka könnyedén mászik a háztetőre, csúszik, ugrál, Totóval játszi, s egy izgalmas jövőben reménykedik, addig-addig, míg a vágy-beteljesítő tornádó felkapja a házukat. Ez a poros, unalmas környezet előfutára az újító rendezői koncepciónak, a többrétegű vizuális narrációnak, melyet a későbbiekben a koreográfus Ladányi Andrea imponáló mozgásrendszere, és a zeneszerző Rab Viki megragadó zenei betétei egészítenek ki.

Az előjáték minimal art díszletének egyik eleme a Mumpicok földjén zuhan le, pontosan a gonosz Keleti boszorkányon landolva, akiből csak a piros csillámos tornacipő maradt meg. Innentől szabaddul el a több elemből felépített víziók sora, mely végigkíséri a történetet. Ugyanabból a kerekeken guruló táj- és épületillúziókból alakulnak ki a jelenetek helyszínei, melyek szabad asszociációs lehetőséget kínálnak a nézőknek. A szöveg, a mozgás, a zene mellett új vizuális információk jelennek meg ezek felületein. Az izgalmas formavilágú díszletelemek színekombinációit a fénytervező Szondi György fényfestészete erősíti. Svila Velichkova tervező nem vész el az alakí sémákban, a történéseket vizuális elemekké komponálja, ezeken a gyermeki fantázia- és formavilág idéződik meg. Méretes díszletelemeken, jelmezeken helyenként domináns színtónusú textileket alkalmaz, amelyek mégsem

nyomják agyon a narrációt. A többfunkciós díszlet-használat éppúgy sajátja a tervezőnek, mint az egyszerű térélmények, formakapcsolatok alkalmazása. Rendhagyó báb-és látványelemei biztos tájékozdási pontot nyújtanak a történetmesélésben. Markó Róbert rendező és Nagy Orsolya dramaturg a színeszerek karakterére szabta a szövegeket, és több lényeges dramaturgiai változást alkalmaztak. A rendező a felnőtté válás történetét cseppet sem didaktikusan meséli el. Pontosan fogalmazza meg mi fontos, s mi nem az életben. Dorka az elvágyódás káprázatában tanulja meg a hétköznapi csodákat – a szeretetet, a rációt, a bátorságot – valós élményként kezelni. Markó Róbert koncepciójában újraértelmezi a kapcsolatokat. Érzékenyen reagál a darabon belül a családi összetartozásra. Rendezésében Emmi néni és Henrik bácsi felismeri Dorka felnőtté válásnak akarátát, s konfrontálódás helyett utat mutatnak a „szülőről” való leválás felé. Ezt az utat jelképezi a sárga köves út, s ezen a képzeletbeli, utazáson rejtve, mindig új és még újabb szerepekben vezetnek végig a kislányt a kansasi valóságtól Smaragdvárosig.

Totó nem kíséri el a személyiségfejlődés útján Dorkát. A kutya, aki a hátrahagyott gyermekkori élmények, a játszadozás szimbóluma, kikopik a történetből. Ellenben a rendező fontos szempontként jelöli ki a szerepek összevonását. Emmi néni – Markó Valentyik Anna – játssza a továbbiakban az Északi,

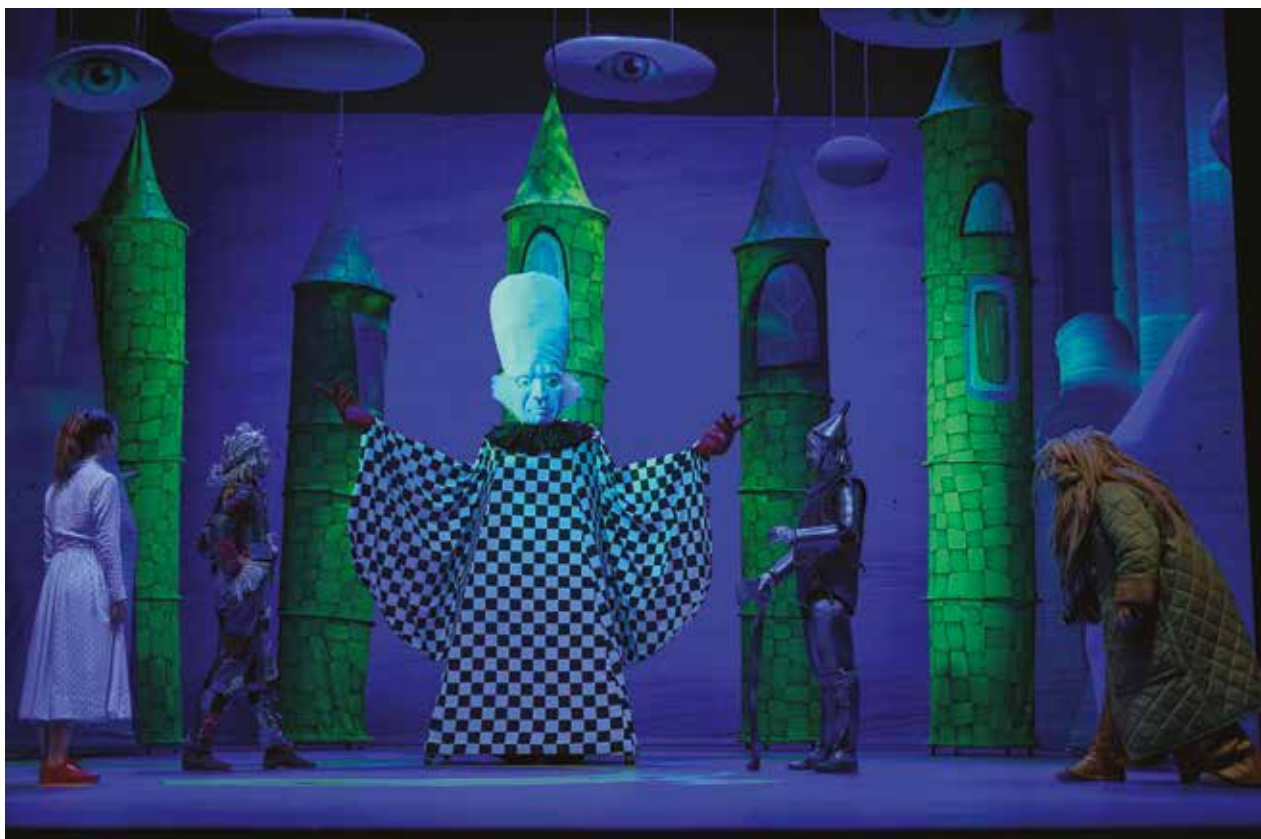

a Déli és a Nyugati boszorkányok szerepét, míg Henrik bácsi – Szúkenyik Tamás – játssza Kalidát, a kapuórt, a szárnyas majmok egyikét, és ő volt Óz hangja. Emmi néni boszorkánnyá válásának állandó álcamotoívuma szemüvege, s ez lesz a fantáziadús jelmezek középponti kiegészítője. Mérete, színe mindig más, de kerek formája nem változik, finoman jelezve a nagynéni jelenlétét. A színésznő szó szerint teljesen más perspektívából – térden csúszva, lábujjhegyen – mutatja meg, hogy színészi alakításán túl miként lehet testének expresszív rezdüléseivel újszerű formanyelven kibontani szerepét. Mozgáskultúrája, tánctudása okán választotta őt Ladányi Andrea az asszisztensének, rábízva a társulat tánc-korrepetitor munkáját. A Henrik bácsit alakító Szúkenyik Tamást rengeteg, klasszikus főszerepben láthattuk a Vaskakas Bábszínházban. A darab előjátékában van jelentős szerepe, viszont a későbbiekben a teljes testét fedő, nagy behemót Kalida jelmezben úgy vonul át a színpadon, hogy kapcsolatot tud teremteni a nézőkkel. Cammogása pár másodpercében csak rá koncentrálnak a nézők. Sokkomponensű gesztusai a szárnyas majom és a lakat! (kapuőr) kommunikációjában is megmutatkoznak, de egyedi hangutánzó képessége Óz „szinkron”-hangjában mutatkozik meg. Szúkenyik huszonegy éve a társulat tagja. Odaadás és alázat szükségeltetik az Ózban vállalt, színészilag cseppet sem előnyös szerepek megvalósításához. A fiatal Nagy Petrának, aki társa a „majomkodásban”, tanulságul szolgálhat ez

a színészi attitűd. A darabban ő alakítja az egyik Mumpicot, mely szerepben önfeledt bolondozásba csap az előadás végén. Színészi alakításnak nem mondható, mégis a darab egyik legmeglepőbb és mulatságos eleme Óz színrelépése. Szabó Péter színpadmeszter színpadi jelenléte revelációval hat mindenkire.

Dorka jellemfejlődése fokozatosan épül, szíve mélyén többre, másra vágyik, de egyedül nincs bátorsága lépni vagy kilépni ebből a szituációból. Ebben a változásban siet segítségére a családja által kialakított mesevilág, melyben a Madárijesztő – Bora Levente, a Bádogember – Horváth Márk, és az Oroszlán – Vitányi-Juhász István alakít. Hármójuk mozgásos, énekes -színészi játékan túl megjelenik a rendezésben szeretetgyűjtő, szeretsugárzó képességük. Mindhármuk karaktere erőteljesen formált, szuggesztíven lendületes, a tartalom hullámmellett az egyes figurák között a súlyponti játékok kidolgozottak. A trió szövegein, dalbetéteken néha halkán kacarászunk, vagy a felvetett gondolatokra keressük a válaszokat. A Madárijesztő, a Bádogember és az Oroszlán jelmezei kellőképpen megnehezítik a mozgásos akciókat. A Bora Levente által megformált Madárijesztő barokkos textilkockákból varrt jelmezének fazonja a valaha jobb napokat látottságot sugallja. A helyenként arisztokratikus gesztusok könnyedsége, érzékeny humora ellenpontja bugyuta karakterének, s ezzel jóízű derültséget okoz. Hangi adottságaival partnerei fölé tudna emelkedni, de a csapatmunka fontosabb számára. A Bádogember kataton, kettétört mozdulatai,

az erőteljesen darabos mozgás intenzív munka eredménye. Horváth Márk mozgáskészlete korlátok közé van szorítva. Ezeket a komikus gesztusokat számtalan, apró arcjátéktörredéssel kapcsolja össze. Hang/talanságából és groteszk mozgáselemekből építi fel karakterét. Szerepbe lépésekor egyszerű gesztusokból építkezik Vitányi-Juhász István játéka, majd ez a mozgásanyag sodró lendületbe csap át. Paplankabátban, gyapjú sörényben énekel, méltóságteljesen mozog, majd vadul nyargalva bukfeneczik. Akrobatikus mozgáselemeit nézve színpadi teljesítménytúra részesei lehetünk. A három figura karakterét a rendező és a koreográfus árnyalt eszközökkel tárja fel. A darab végéig egymást segítve bohóckodnak, a mese vándorkomédiásai ők. Ám nem csak komédiáznak, de lendületesen viszik magukkal Dorkát helyszínről helyszínre. A kislány annak ellenére, hogy rajta van a piros varázscipő, sodródik az eseményekkel, nain van reagál a körülöttünk zajló helyzetekre.

Fontos kiemelni Nagy Orsolya dalbetéteinek versszövegeit, melyeknek zenétől, történetől függetlenül gazdag tartalmi vetülete van. Öröme és fájdalmak vannak bezárva egy-egy versszakba, melyet a zene bont ki. Rab Viki zenei formái új valóságot teremtenek, felülírva a tradicionális tapasztalatot (az Őz a csodák csodája klasszikus dalait), s alkotótársai gondolatai mellé építi be saját zenei impresszióit,

s ezek a kontrasztok, belesimulások fokozzák a drámai feszültséget a látvány, a színészi játék, a mozgás és a hangzás között.

A zárótétel zenés-táncos mesevilágának szereplői közül Dorka kilép, s a bezáruló függöny előtt énekl el dalát, mely a felnőtté válás első pillanata. Maga mögött hagyja a csábítóan színes világot. Ám ha jól figyeltünk, akkor a kezdőkép szürke „boszorkány” almafájának gyűrüi és a testéből kiálló hegyes alakzatok ismétlődnek a sárga utat kísérő díszletekben. Ez a vizuális kapcsolódás jelez, hogy a látszólagos szürkeségből is Smaragdvárosi csodát kelthetünk életre, ha nyitott szívvel keressük azt, s akkor már nincs szükség a mindent látó-óvó szemekre sem.

A bábszínházi előadások létrejötte a hasonlóan gondolkodó művészek/művészeti ágak közös munkájának eredménye. Jó esetben az alkotók absztrakciói harmonikus arányrendszert alkotnak, a verbális és a vizuális kommunikáció, a zene és a mozgás egységéből megszületett gondolatok metaforikus kulcsszavakat közvetítenek a nézők felé. Jó esetben ez a kulcs összetalálkozik a néző szívéhez vezető ajtóval. Markó Róbert a felnőtté válás témát úgy fogalmazta újra, hogy az morális kontextusában hiteles maradt. Vízióiban világszemlélete, társadalomkritikája tükröződik, melyben megláthatjuk önmagunk gyermekkori félelmeit, szorongásait.

Fotó: Orosz Sándor